

Sygn. akt III KK 91/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Puskarski (przewodniczący)

SSN Włodzimierz Wróbel

SSN Andrzej Stępka (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Gajewska

po rozpoznaniu na posiedzeniu w dniu 18 maja 2022 r. w trybie art. 535 § 5 k.p.k.,
sprawy G. M. skazanego z art. 282 k.k. i innych,
wskutek kasacji Prokuratora Generalnego wniesionej na korzyść skazanego
od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 22 listopada 2019 r., sygn. akt IV Ka [...],
zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w S. z dnia 10 stycznia 2019 r., sygn. akt
IV K [...],

**I. uchyla zaskarżony wyrok w części utrzymującej w mocy
rozstrzygnięcie Sądu I instancji o środku kompensacyjnym w
postaci obowiązku naprawienia szkody, nadto pkt III wyroku
Sądu Rejonowego w S.;**

**II. wydatkami postępowania kasacyjnego obciąża Skarb
Państwa.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 10 stycznia 2019 r., sygn. akt IV K [...], Sąd Rejonowy w S.
uznał G. M. za winnego:

- przestępstwa z art. 189 § 1 k.k. w zw. z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. i art. 191 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. polegającego na tym, że w dniu 2 września 2016 r., działając wspólnie i w porozumieniu z innym ustalonym i nieustalonym sprawcą, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, stosując przemoc wobec E. B. w S. w mieszkaniu przy ul. S. [...], w postaci uderzenia w głowę oraz wypowiadając groźby pozbawienia zdrowia i życia, usiłował wymusić od pokrzywdzonego pieniądze w nieustalonej kwocie oraz środki odurzające w postaci marihuany w nieustalonej ilości, a następnie po wypowiedzeniu tych gróźb i wywołaniu u pokrzywdzonego obawy ich spełnienia, pozbawiając wolności E. B. przewiózł go wbrew jego woli samochodem marki M. o nr rej. [...] z S. do P., ponawiając żądania wydania pieniędzy i marihuany, lecz zamierzonego skutku nie osiągnął z uwagi na ucieczkę pokrzywdzonego, przy czym ustalił Sąd, że opisane w zarzucie pieniądze i wymuszenie ich zapłaty miały stanowić zwrot równowartości wierzytelności – i za to na podstawie art. 14 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. wymierzył mu karę roku pozbawienia wolności;

- przestępstwa z art. 278 § 1 k.k. polegającego na tym, że w dniu 2 września 2016 r. w S., w mieszkaniu przy ul. S. [...] dokonał zaboru w celu przywłaszczenia telefonu komórkowego marki S. o nr IMEI [...], o wartości 700 zł na szkodę pokrzywdzonego E. B. – i za to skazał go na karę 3 miesięcy pozbawienia wolności;

- występkę z art. 62 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii polegającego na tym, że w dniu 3 września 2016 r. w S., w mieszkaniu przy ul. G. [...], działając wbrew przepisom tej ustawy posiadał znaczną ilość środka odurzającego w postaci ziela konopi innych niż włókniste o łącznej masie 171,45 grama - i za to skazał go na karę roku pozbawienia wolności;

- występkę z art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii polegającego na tym, że w bliżej nieokreślonym czasie do dnia 3 września 2016 r. wbrew przepisom tej ustawy uprawiał osiem sadzonek konopi innych niż włókniste o łącznej wadze netto 14,80 grama - i za to skazał go na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności (pkt I tiret 1 – 4 wyroku).

Na podstawie art. 85 § 1 k.k. i art. 86 § 1 k.k. Sąd połączył jednostkowe kary pozbawienia wolności i wymierzył oskarżonemu karę łączną w rozmiarze 2 lat i 8 miesięcy pozbawienia wolności (pkt II);

- na mocy art. 46 § 1 k.k. orzekł wobec oskarżonego obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz E. B. kwoty 700 zł (pkt III); nadto w oparciu o ten sam przepis zasądził od oskarżonego na rzecz pokrzywdzonego kwotę 5.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (pkt IV). Nadto, na podstawie art. 70 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii i art. 44 § 2 k.k. orzekł przepadek na rzecz Skarbu Państwa dowodów rzeczowych w postaci środka odurzającego oraz zasądził od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa koszty sądowe, w tym opłatę.

Apelacje od tego wyroku wnieśli obrońca oskarżonego oraz osobiście oskarżony. Obydwie skargi zaskarżały to orzeczenie w całości w zakresie przestępstw z art. 189 § 1 k.k. w zw. z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. i art. 191 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. oraz z art. 278 § 1 k.k. (pkt I i II aktu oskarżenia), natomiast w części dotyczącej czynów z pkt III i IV – tylko w zakresie wymierzonych kar (jako rażąco surowych) oraz co do kary łącznej.

Po rozpoznaniu tych apelacji, wyrokiem z dnia 22 listopada 2019 r., sygn. akt IV Ka [...], Sąd Okręgowy w S. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że: obniżył wymierzoną oskarżonemu G. M. karę łączną pozbawienia wolności do lat 2; obniżył orzeczony wobec niego obowiązek zadośćuczynienia do kwoty 2.500 zł i ustalił, że rozstrzygnięcie to odnosi się do czynu przypisanego oskarżonemu w punkcie I sentencji wyroku. W pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Z uwagi na to, iż żadna ze stron postępowania nie złożyła stosownego wniosku, nie sporządzono pisemnego uzasadnienia tego wyroku.

Kasację od wyroku Sądu odwoławczego na korzyść skazanego G. M. wniósł na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. Prokurator Generalny, który zaskarżył to orzeczenie w części dotyczącej utrzymania w mocy rozstrzygnięcia o środku kompensacyjnym w postaci obowiązku naprawienia w całości szkody wyrządzonej przestępstwem z art. 278 § 1 k.k.

Na zasadzie art. 523 § 1 k.p.k., art. 526 § 1 k.p.k. i art. 537 § 1 i 2 k.p.k. zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa karnego procesowego i materialnego, a mianowicie art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k. oraz art. 410 k.p.k., art. 46 § 1 k.k. i art. 230 § 2 k.p.k., polegające na zaniechaniu rozpoznania sprawy niezależnie od zarzutów podniesionych w

środkach odwoławczych wniesionych przez oskarżonego i jego obrońcę, odnoszących się do przypisanego oskarżonemu G. M. czynu z art. 278 § 1 k.k., w następstwie czego doszło do utrzymania w mocy rażąco niesprawiedliwego, wydanego z naruszeniem art. 46 § 1 k.k. i art. 230 § 2 k.p.k. rozstrzygnięcia o środku kompensacyjnym w postaci zobowiązania oskarżonego do naprawienia w całości wyrządzonej przestępstwem z art. 278 § 1 k.k. szkody, w postaci zapłaty na rzecz pokrzywdzonego E. B. kwoty 700 zł, stanowiącej równowartość przedmiotu utraconego przez pokrzywdzonego w sytuacji, gdy przeprowadzona w sposób prawidłowy, zgodnie z dyrektywą zawartą w art. 410 k.p.k., kontrola odwoławcza całokształtu zgromadzonych w sprawie dowodów, winna była doprowadzić do ustalenia, że kompensata szkody o charakterze majątkowym wyrządzonej pokrzywdzonemu powinna nastąpić – w oparciu o przepis art. 230 § 2 k.p.k. – poprzez zwrot zabezpieczonego w toku czynności śledczych telefonu komórkowego marki S. o nr IMEI [...] wartości 700 zł, stanowiącego dowód rzeczowy w sprawie, nie zaś poprzez orzeczenie na podstawie art. 46 § 1 k.k. środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz E. B. kwoty 700 zł, co w konsekwencji doprowadziło, wbrew treści art. 46 § 1 k.k., do jego bezpodstawnego wzbogacenia się.

Formułując powyższy zarzut, skarżący wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja okazała się być zasadna i to w sposób oczywisty, co uzasadniało jej rozpoznanie na posiedzeniu bez udziału stron w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Ze stanu faktycznego jaki wyłania się z analizy akt sprawy wynika, że utracony w dniu 2 września 2016 r. przez pokrzywdzonego E. B. w wyniku popełnionego na jego szkodę przestępstwa z art. 278 § 1 k.k. w/w telefon komórkowy marki S. wraz z kartą SIM sieci X. (k. 46-48), został zabezpieczony przez funkcjonariuszy Policji. Stanowił bowiem przedmiot czynności wykonawczej określonej w art. 278 § 1 k.k. - i jako taki, był również przedmiotem pochodzącym z dokonanego przestępstwa. W rezultacie jako zabezpieczony w sprawie dowód rzeczowy, został przekazany do Sądu Rejonowego w S. w dniu 30 grudnia 2016 r.

wraz z aktem oskarżenia skierowanym przeciwko G. M. (wykaz dowodów rzeczowych i śladów kryminalistycznych nr [...]P - dowód rzeczowy nr 4 - k. 230, akt oskarżenia - k. 257-264). Nie ulega zarazem wątpliwości, że Sąd Rejonowy winien był tak ukształtować swe rozstrzygnięcie, aby szkoda stanowiąca uszczerbek materialny, który powstał w majątku pokrzywdzonego w wyniku dokonania na jego szkodę przestępstwa, została naprawiona. Realizując więc ten postulat Sąd nałożył na oskarżonego, na podstawie art. 46 § 1 k.k., obowiązek naprawienia szkody poprzez zapłatę kwoty 700 zł, stanowiącej równowartość utraconego w wyniku kradzieży telefonu komórkowego, na rzecz pokrzywdzonego E. B.. Równocześnie, wydanym już po uprawomocnieniu się wyroku w tej sprawie, postanowieniem z dnia 28 maja 2020 r., sygn. akt IV Ko [...], Sąd Rejonowy w S., na podstawie art. 230 § 2 k.p.k., zwrócił pokrzywdzonemu dowód rzeczowy w postaci telefonu komórkowego wraz z kartą SIM (pkt I postanowienia, k. 436 i 440). A zatem wydając wyrok, Sąd I instancji nie uwzględnił określonego w art. 230 § 2 k.p.k. i ciążącego na nim obowiązku w postaci nakazu zwrócenia osobie uprawnionej zatrzymanej rzeczy, po stwierdzeniu jej zbędności dla postępowania karnego i skompensowania w ten sposób szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu.

Przepis ten obliuguje organy procesowe do zwrotu osobie uprawnionej zatrzymanych rzeczy niezwłocznie po stwierdzeniu ich zbędności dla postępowania karnego, w szczególności takich, które są zbędne w ustaleniu istoty przestępstwa lub w wykryciu sprawcy albo udowodnieniu mu sprawstwa. Co do zasady, w przedmiocie dowodów rzeczowych sąd powinien wypowiedzieć się już w treści wyroku, natomiast instytucja jego uzupełnienia na podstawie art. 420 § 1 k.p.k. dotyczy jedynie sytuacji, kiedy stosowne rozstrzygnięcie zostało wcześniej pominięte (*por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2017 r., III KK 495/16, LEX nr 2307115*).

Sąd Najwyższy podkreślał w swoim orzecznictwie, że sąd orzekając w oparciu o przepis art. 46 § 1 k.k. musi mieć na względzie rozmiar już naprawionej szkody, gdyż zobowiązanie do jej naprawienia nie może zmierzać do przysporzeń w majątku pokrzywdzonego. Obowiązek naprawienia szkody dotyczy tylko szkody, której nie naprawiono, a sąd orzekając na podstawie art. 46 § 1 k.k., uwzględnić musi rozmiar już naprawionej szkody. Przy orzekaniu obowiązku naprawienia

szkody sąd powinien więc uwzględnić fakt odzyskania przez pokrzywdzonego w całości skradzionego mienia (*por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 sierpnia 2016 r., V KK 172/16, LEX nr 2122064; z dnia 12 kwietnia 2018 r., III KK 128/18, LEX nr 2490903; z dnia 10 kwietnia 2018 r., III KK 98/18, LEX nr 2473769*).

Zaznaczyć przy tym należy, że skradziony przedmiot nie przestaje być własnością osoby, na której szkodę dopuszczono się kradzieży i podlega zwrotowi tej osobie. Sprawca przestępstwa (kradzieży, oszustwa) nie nabywa zatem własności skradzionych rzeczy. Stąd też nie podlega przepadkowi w oparciu o przepis art. 44 § 1 k.k. (zastrzeżenie zawarte w art. 44 § 5 k.k.), jak również nie może ulec przepadkowi na rzecz Skarbu Państwa jako korzyść majątkowa, którą sprawca osiągnął z popełnienia przypisanego mu przestępstwa (tu zachodzi bowiem warunek wyłączający określony w art. 45 § 1 zdanie drugie k.k.). Jednocześnie, żaden przepis prawa materialnego nie przewiduje możliwości zwrotu równowartości dowodu rzeczowego.

Słusznie więc wskazuje skarżący, że w zaistniałej sytuacji Sąd Rejonowy w S. zobowiązany był w oparciu o treść art. 230 § 2 k.p.k. do zwrotu pokrzywdzonemu stanowiącego dowód rzeczowy zabezpieczonego telefonu komórkowego, nie zaś do nałożenia na oskarżonego, tytułem środka kompensacyjnego z art. 46 § 1 k.k., obowiązku zapłaty jego równowartości. Zwrot zabezpieczonego przedmiotu (przy braku jakichkolwiek ustaleń wskazujących uszkodzenie rzeczy powodującej obniżenie jej wartości), jest równoznaczny z naprawieniem pokrzywdzonemu wyrządzonej mu szkody o charakterze majątkowym. W przedmiotowej sprawie dopiero po zakończeniu postępowania odwoławczego Sąd Rejonowy zwrócił zbędny dowód rzeczowy właścicielowi, doprowadzając w ten sposób do podwójnej kompensacji doznanej szkody. Impuls ku temu stanowiło dopiero pismo skazanego, domagającego się zwrócenia mu jego rzeczy zatrzymanych w związku ze sprawą (k. 414), co skłoniło Sąd do uzyskania wykazu dowodów rzeczowych i kryminalistycznych (k. 415), skutkiem czego było dopiero procesowe rozstrzygnięcie w przedmiocie dowodów rzeczowych. Zauważyć należy, iż naruszeniu wskazanych w kasacji przepisów prawa mogły przeciwdziałać czynności podjęte przez Sąd odwoławczy, który powinien był dostrzec to uchybienie Sądu I instancji w zakresie konieczności zwrotu dowodów rzeczowych,

zwłaszcza na rzecz pokrzywdzonego. Jednakże Sąd drugiej instancji uchybił temu obowiązкови, co w konsekwencji doprowadziło do nienależnego wzbogacenia się przez pokrzywdzonego.

Z materiałów postępowania wykonawczego wynika, że w dniu 12 marca 2020 r. oskarżony G. M. dokonał przelewu na rzecz pokrzywdzonego kwoty 3.200 zł, obejmującej kwotę 700 zł, będącą środkiem kompensacyjnym w postaci naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem z art. 278 § 1 k.k. oraz kwotę 2.500 zł stanowiącą zadośćuczynienie za doznana krzywdę wynikłą z popełnienia przestępstwa przypisanego w pkt I wyroku Sądu Rejonowego (k. 429). Podkreślić przy tym należy, że spełnienie przez oskarżonego ciążącego na nim zobowiązania w zakresie wykonania nałożonego środka kompensacyjnego, nie mogło skutkować zaistnieniem podstawy prawnej do orzeczenia przepadku pozostającego w dyspozycji organu procesowego telefonu komórkowego na rzecz Skarbu Państwa, gdyż brak do tego podstaw określonych w art. 44 § 1 k.k. czy art. 45 § 1 k.k.

W konsekwencji więc należało stwierdzić, że doszło do rażącej niesprawiedliwości orzeczenia Sądu odwoławczego (w ujęciu art. 440 k.p.k.), wynikającej z utrzymania w mocy w omawianej części orzeczenia Sądu I instancji. Sąd Najwyższy podkreślał w swoim orzecznictwie, że taka niesprawiedliwość orzeczenia zaistnieje, gdy sąd odwoławczy pominie bądź nie zauważy uchybień popełnionych przez Sąd pierwszej instancji, niewątpliwych i bezspornych, które w sposób znaczący mogą stanowić o naruszeniu przez orzeczenie zasady prawdy materialnej i sprawiedliwej represji. Sąd odwoławczy ma bowiem obowiązek dokonania kontroli zaskarżonego orzeczenia pod względem merytorycznym i prawnym nie tylko w granicach środka odwoławczego, ale także z urzędu, niezależnie od tych granic, w celu stwierdzenia, czy utrzymanie w mocy orzeczenia nie będzie w sposób rażący naruszać poczucia sprawiedliwości (*por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2021 r., II KK 18/21, LEX nr 3149731; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2020 r., V KK 388/20, LEX nr 3080423*).

Rację ma zatem Prokurator Generalny, że w rezultacie wskazanego uchybienia doszło do rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia przepisów prawa karnego procesowego i materialnego, a to art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k. oraz art. 410 k.p.k., art. 46 § 1 k.k. i art. 230 § 2 k.p.k.,

polegającego na zaniechaniu rozpoznania sprawy niezależnie od zarzutów podniesionych w środkach odwoławczych wniesionych przez oskarżonego i jego obrońcę, w następstwie czego doszło do utrzymania w mocy orzeczenia rażąco niesprawiedliwego, w zakresie rozstrzygnięcia o środku kompensacyjnym poprzez zobowiązanie oskarżonego G. M. do naprawienia w całości wyrządzonej przestępstwem z art. 278 § 1 k.k. szkody, w postaci zapłaty kwoty 700 zł na rzecz pokrzywdzonego, co w konsekwencji doprowadziło do bezpodstawnego wzbogacenia się pokrzywdzonego.

W rezultacie, Sąd Najwyższy uwzględniając kasację Prokuratora Generalnego wniesioną na korzyść skazanego, na mocy art. 537 § 2 k.p.k. uchylił wyrok Sądu Okręgowego w S. w części utrzymującej w mocy rozstrzygnięcie Sądu I instancji o środku kompensacyjnym w postaci obowiązku naprawienia szkody, nadto uchylił pkt III wyroku Sądu Rejonowego w S..

Zmodyfikował zatem Sąd Najwyższy żądanie autora kasacji wnioskującego uchylenie w tej części jedynie wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Jest rzeczą oczywistą, że z przyczyn wskazanych powyżej, nie jest możliwe orzeczenie wobec skazanego na podstawie art. 46 § 1 k.k. środka kompensacyjnego, skoro pokrzywdzony odzyskał skradziony telefon. W tej sytuacji zbędne byłoby przekazywanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania, skoro zadaniem Sądu drugiej instancji byłoby jedynie uchylenie pkt III w wyroku Sądu I instancji.

Z tych przyczyn orzeczono jak w sentencji wyroku.

O wydatkach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 638 k.p.k.